

CENTRUM BADANIA OPINII SPOŁECZNEJ

SEKRETARIAT 629 - 35 - 69, 628 - 37 - 04 UL. ŻURAWIA 4A, SKR. PT.24
ZESPÓŁ REALIZACJI 00 - 503 W A R S Z A W A
BADAŃ 621 - 07 - 57, 628 - 90 - 17 TELEFAX 629 - 40 - 89
INTERNET: <http://www.cbos.pl> E-mail: sekretariat@cbos.pl

BS/135/135/97

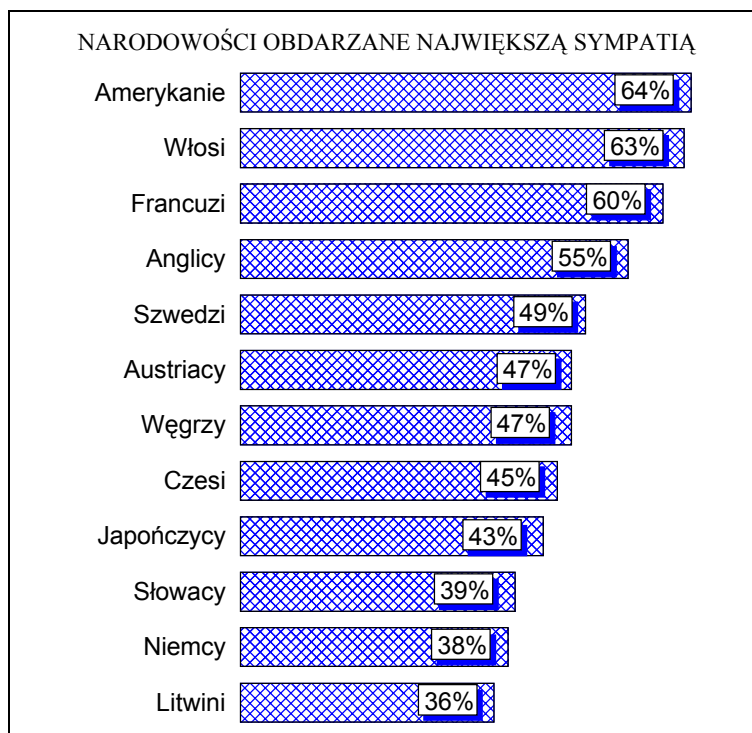
STOSUNEK NASZEGO SPOŁECZEŃSTWA DO INNYCH NACJI

KOMUNIKAT Z BADAŃ

WARSZAWA, PAŹDZIERNIK '97

PRZEDRUK MATERIAŁÓW CBOS W CAŁOŚCI LUB W CZĘŚCI ORAZ WYKORZYSTANIE DANYCH EMPIRYCZNYCH
JEST DOZWOLONE WYŁĄCZNIE Z PODANIEM ŹRÓDŁA

- Od kilku lat naszą największą sympatią cieszą się Włosi, Amerykanie i Francuzi. W porównaniu z rokiem ubiegłym najbardziej wzrosła sympatia do Amerykanów (z 59% do 64%), którzy obecnie wyprzedzają na naszej liście Włochów.

- Najbardziej niechętny stosunek mamy niezmiennie do Cyganów (71%) i Rumunów (66%).
- Naszych sąsiadów darzymy zróżnicowanymi uczuciami: najbardziej lubimy Czechów, następnie Słowaków oraz Niemców i Litwinów; do wszystkich tych narodowości częściej deklarujemy sympatię niż antypatię. W odniesieniu do Białorusinów, Rosjan i Ukraińców dominuje niechęć.
- Podobnie jak w roku ubiegłym nieco zwiększyła się nasza sympatia (bądź zmalała niechęć) do mniej lubianych przez nas narodowości.

Nasz stosunek do innych narodów - sympatia bądź niechęć, jakie w nas budzą - jest przede wszystkim wynikiem istnienia pozytywnych lub negatywnych stereotypów narodowościowych. Przy tym mniejsza czy większa sympatia lub antypatia do mieszkańców innych krajów nie jest tylko polską specyfiką, lecz cechuje także inne społeczeństwa.

Przemiany ustrojowe w naszym kraju, poszerzenie się naszych związków i kontaktów z różnymi państwami, stabilizacja naszej sytuacji politycznej i dążenie do integracji z Unią Europejską mogą jednak powodować zmiany w naszych nastawieniach. Podobnie więc jak w latach poprzednich, również w tym roku¹ sondowaliśmy uczucia, jakimi Polacy darzą przedstawicieli różnych narodowości

NASZE SYMPATIE I ANTYPATIE

Niezmiennie od kilku lat sympatią² najczęściej darzymy Włochów, Amerykanów i Francuzów; niechęć do nich deklaruje niespełna co dziesiąty Polak (tab. 1). Nieco mniejszą sympatią cieszą się u nas Anglicy, a następnie Szwedzi, Austriacy, Węgrzy, Czesi i Japończycy. Pierwszą dziesiątkę narodowości najbardziej lubianych przez Polaków zamykają Słowacy, którzy wyprzedzili w tym roku Niemców na naszej liście, co jest jednak

¹ Badanie „Aktualne problemy i wydarzenia” (88), przeprowadzono w dniach 24-29 września na 1170-osobowej reprezentatywnej próbie losowej dorosłych mieszkańców Polski.

² Emocjonalny stosunek do poszczególnych narodowości ankietowani opisywali na skali od 1 do 7. W trakcie opracowania danych skalę tę zastąpiono skalą od -3 (niechęć) do +3 (sympatia). Środkiem skali jest 0, które oznacza „obojętność”. Jest to prosty zabieg matematyczny, który ułatwi Czytelnikom interpretację średnich ocen zamieszczonych w tabelach 1 i 2.

tylko powrotem do sytuacji z lat wcześniejszych. Tuż za Niemcami plasują się Litwini (choć z nieco lepszą średnią ocen), ostatnia z narodowości, do których częściej czujemy sympatię niż antypatię.

W czołówce tego rankingu znajdują się rozwinięte gospodarczo społeczeństwa zachodnie, które podziwiamy i do których chcemy być podobni. Należą też do nich Japończycy i Niemcy obdarzani jednak przez Polaków - z różnych powodów - nieco mniejszą sympatią. Spośród narodów Europy Środkowej i Wschodniej najbardziej lubimy Węgrów, następnie Czechów, Słowaków i Litwinów. W odniesieniu do pozostałych narodowości wyraźnie przeważają uczucia niechęci.

Tabela 1

w procentach

Narodowości	Jak by Pan(i) określił(a) swój stosunek do innych narodów?				Średnia ocen
	Sympatia	Obojętność	Niechęć	Trudno powiedzieć	
Amerykanie	64	25	6	5	1.28
Włosi	63	24	8	6	1.09
Francuzi	60	28	8	5	1.03
Anglicy	55	28	12	5	0.94
Szwedzi	49	31	12	8	0.74
Austriacy	47	30	14	9	0.77
Węgrzy	47	31	16	6	0.63
Czesi	45	32	19	4	0.52
Japończycy	43	29	18	10	0.52
Słowacy	39	32	22	8	0.36
Niemcy	38	29	30	3	0.14
Litwini	36	27	30	7	0.15
Izraelczycy (Żydzi)	28	26	41	6	-0.38
Bułgarzy	23	30	39	9	-0.33
Białorusini	22	25	46	8	-0.52
Rosjanie	20	23	53	4	-0.74
Serbowie	16	26	44	14	-0.67
Ukraińcy	15	20	60	5	-1.02
Rumuni	11	18	66	6	-1.30
Cyganie	10	16	71	3	-1.48

Nasz stosunek do sąsiadów jest więc bardzo zróżnicowany: wyraźnie częściej darzymy sympatią niż antypatią Czechów i Słowaków, w mniejszym stopniu Niemców i Litwinów, natomiast w stosunku do Białorusinów, Rosjan i Ukraińców przeważa niechęć.

Tak jak w ubiegłych latach najwięcej osób deklaruje antypatię do Rumunów i Cyganów, co w odniesieniu do tych pierwszych wynika zapewne z naszego częstego stykania się z zebrzącymi Cyganami rumuńskiego pochodzenia.

W porównaniu z rokiem ubiegłym zmiany na liście narodowościowych sympatii i antypatii są niewielkie (tab. 2). Wzrosła deklarowana sympatia do Amerykanów (może się to wiązać z lipcową wizytą w naszym kraju prezydenta USA i poparciem dla naszych starań o wejście do NATO i Unii Europejskiej), co spowodowało, że znów - jak trzy lata temu - znaleźli się oni na czele listy. W niewielkim stopniu wzrosła też sympatia do Anglików, a zmalała - do Szwedów i Japończyków. Nieco mniej osób niż w roku ubiegłym deklaruje też obecnie sympatię do Niemców; w poprzednich latach wskaźnik ten powoli, ale systematycznie wzrastał.

Sympatie do Czechów i Słowaków utrzymują się na tym samym poziomie, podobnie jak do Litwinów oraz Węgrów. Nie zmieniły się także nasze antypatie, warto jednak odnotować, że nieco zmalała niechęć do Rumunów oraz Białorusinów, Rosjan i Serbów. Trochę naszej sympatii zyskali też Izraelczycy, co prawda w porównaniu z rokiem ubiegłym jest to wzrost bardzo nieduży, ale od kilku lat jest on systematyczny (od roku '93 odsetek wskazań sympatii zwiększył się o 13 punktów). Podobną tendencję odnotowujemy w deklaracjach sympatii do Serbów i Białorusinów. Znów więc - jak w roku ubiegłym - zwiększyła się nasza sympatia (lub zmniejszyła niechęć) do mniej lubianych przez nas narodowości. Może to oznaczać większą otwartość wobec innych, a więc zmniejszenie się uprzedzeń i postaw ksenofobicznych.

Tabela 2

w procentach

Narodowość	Jak by Pan(i) określił(a) swój stosunek do innych narodów?																				Średnia ocen				
	Sympatia					Niechęć					Obojętność					Trudno powiedzieć					'93	'94	'95	'96	'97
	'93	'94	'95	'96	'97	'93	'94	'95	'96	'97	'93	'94	'95	'96	'97	'93	'94	'95	'96	'97					
Amerykanie	62	58	63	59	64	9	13	10	9	6	25	25	24	27	25	4	4	3	5	5	1.2	1.0	1.1	1.1	1.3
Włosi	63	54	66	62	63	6	12	8	7	8	24	27	22	24	24	7	7	4	7	6	1.2	0.8	1.1	1.2	1.1
Francuzi	61	51	67	62	60	9	13	8	6	8	25	30	22	24	28	5	6	3	7	5	1.0	0.7	1.2	1.2	1.0
Anglicy	47	41	51	51	55	16	20	17	13	12	32	32	28	28	28	5	7	4	8	5	0.7	0.4	0.7	0.9	0.9
Szwedzi	44	40	53	52	49	14	17	14	12	12	30	33	26	25	31	11	10	7	11	8	0.6	0.4	0.8	0.9	0.7
Austriacy	41	37	48	49	47	19	20	20	12	14	32	32	26	27	30	8	11	6	12	9	0.5	0.4	0.6	0.8	0.8
Węgrzy	47	41	56	48	47	18	21	14	16	16	29	32	27	28	31	6	6	3	8	6	0.6	0.4	0.8	0.7	0.6
Czesi	38	30	43	44	45	28	32	25	22	19	29	33	28	28	32	5	5	3	5	4	0.2	0.0	0.3	0.5	0.5
Japończycy	-	-	43	48	43	-	-	21	16	18	-	-	30	25	29	-	-	6	11	10	-	-	0.5	0.7	0.5
Słowacy	33	32	44	38	39	27	27	22	21	22	31	33	30	31	32	9	9	5	9	8	0.1	0.1	0.4	0.4	0.4
Niemcy	23	26	35	43	38	53	45	38	31	30	22	26	25	23	29	3	3	2	3	3	-0.8	-0.5	-0.1	0.2	0.1
Litwini	24	22	35	36	36	43	43	33	31	30	26	27	28	24	27	7	8	5	8	7	-0.5	-0.5	0.0	0.1	0.2
Izraelczycy	15	17	25	26	28	51	47	45	41	41	25	27	26	24	26	9	9	5	8	6	-0.9	-0.8	-0.5	-0.4	-0.4
Bułgarzy	19	16	23	23	23	41	43	42	39	39	30	31	29	26	30	10	10	6	12	9	-0.5	-0.6	-0.4	-0.3	-0.3
Białorusini	19	17	18	21	22	47	49	53	50	46	25	25	22	20	25	9	9	6	8	8	-0.6	-0.8	-0.7	-0.6	-0.5
Rosjanie	17	16	17	21	20	56	59	59	57	53	24	22	22	19	23	3	3	2	3	4	-0.9	-1.0	-0.9	-0.9	-0.7
Serbowie	10	12	14	15	16	55	51	57	49	44	19	21	19	20	26	16	16	10	15	14	-1.2	-1.1	-1.0	-0.9	-0.7
Ukraińcy	12	9	14	16	15	65	66	63	60	60	19	20	19	18	20	4	5	4	6	5	-1.3	-1.4	-1.1	-1.0	-1.0
Rumuni	9	8	11	12	11	66	68	68	70	66	19	17	17	13	18	5	7	4	5	6	-1.3	-1.5	-1.3	-1.3	-1.3
Cyganie	-	6	10	12	10	-	75	73	70	71	-	16	14	14	16	-	3	3	4	3	-	-1.8	-1.6	-1.5	-1.5

POWIĄZANIA MIĘDZY POSTAWAMI WOBEC RÓŻNYCH NARODÓW

Tak jak w poprzednich latach³ analiza czynnikowa⁴ ocen na skali sympatii - antypatii ujawniła, że nasze uczucia w stosunku do jednych narodów współwystępują z podobnymi uczuciami do innych oraz że u ich podłoża leżą trzy czynniki (tab. 3).

Tabela 3

Narodowości	Wynik analizy czynnikowej		
	Czynnik I	Czynnik II	Czynnik III
Rumuni	0.87		
Cyganie	0.85		
Ukraińcy	0.81		
Rosjanie	0.79		
Białorusini	0.78		
Serbowie	0.68		(-0.24)
Bułgarzy	0.65		
Izraelczycy (Żydzi)	0.49		(-0.25)
Anglicy		0.87	
Amerykanie		0.85	
Austriacy	(0.21)	0.66	
Niemcy	(0.30)	0.44	
Węrzy			-0.80
Słowacy			-0.77
Francuzi		(0.24)	-0.75
Czesi			-0.74
Włosi		(0.22)	-0.72
Szwedzi			-0.68
Japończycy			-0.54
Litwini	(0.43)		-0.45
Procent wyjaśnianej wariacji	46.2	12.2	5.2
Korelacje między czynnikami			
	Czynnik I	Czynnik II	Czynnik III
Czynnik I	1.00		
Czynnik II	0.25	1.00	
Czynnik III	-0.54	-0.51	1.00

³ Por. komunikaty CBOS: „Stosunek Polaków do innych narodowości”, sierpień ‘96; „Inne narody - nasze sympatie i antypatie”, czerwiec ‘95; „Nasz stosunek do innych narodów”, wrzesień ‘94; „Stosunek Polaków do innych narodowości oraz wyobrażenia o ich stosunku do nas”, wrzesień ‘93.

⁴ Analizę przeprowadzono metodą rotacji OBLIMIN. W tabeli 3 zamieszczone są tzw. ładunki czynnikowe, procenty wariacji wyjaśnianej przez dany czynnik oraz współczynniki korelacji między czynnikami.

Czynnik pierwszy łączy narodowości, w stosunku do których Polacy znacznie częściej przejawiają niechęć niż sympatię. Są to przede wszystkim narodowości Europy Wschodniej i Bałkanów, ale obecni w tej grupie są także Cyganie i Izraelczycy (Żydzi), którzy przypisywani są do tego kręgu kulturowego. Stosunek emocjonalny do Izraelczyków nadal więc w znacznym stopniu wynika z dawnych uprzedzeń⁵.

Wydaje się, że u podłoża niechęci do całej tej grupy narodowości leżą przekonania o odmienności kulturowej i zacofaniu cywilizacyjnym w stosunku do Zachodu, z którym wiążą nas nasze aspiracje i przekonania o wspólnocie kulturowej. Czynnik ten odgrywa najbardziej istotną rolę w kształtowaniu się naszych postaw wobec innych nacji (por. procent wyjaśnianej przez ten czynnik wariacji w tab. 3).

Warto przy tym zauważyć, że stopniowo ubywa narodów z grupy obdarzanych przez nas tego rodzaju niechęcią - najpierw Czesi i Słowacy (w roku '94), a obecnie Litwini stali się w naszych oczach bliżsi zawsze obdarzonym większą sympatią Węgrom czy nacjom zachodnioeuropejskim: Szwedom, Włochom i Francuzom. Nadal jednak stosunek do Litwinów jest pod silnym wpływem tego czynnika (por. ładunki czynnikowe podane w tab. 3 w nawiasach).

Czynnik drugi wyróżnia grupę „zachodnią”, złożoną tak jak w roku ubiegłym z Anglików, Amerykanów, Austriaków i Niemców. Jest to grupa, która bardzo silnie kojarzy się z rozwiniętym cywilizacyjnie i gospodarczo Zachodem, celem naszych aspiracji. Widoczna jest zarazem ambiwalentność naszych uczuć do Niemców - postawy wobec nich dość silnie nacechowane są też niechęcią jak wobec grupy narodowości wyodrębnionej przez czynnik pierwszy.

Podziw i sympatia, leżące u podłoża stosunku do grupy „zachodniej”, wpływają w pewnym stopniu również na nasze uczucia do Francuzów i Włochów, którzy razem ze Szwedami, Japończykami i częścią narodów Europy Środkowej tworzą wyróżnioną *czynnikiem trzecim*, zróżnicowaną grupę narodów obdarzanych częściej sympatią niż antypatią. Zróżnicowany skład tej grupy odzwierciedla zapewne różne kierunki współpracy

⁵ Por. wyniki badań zamieszczone w komunikacie CBOS „Żydzi i Polacy w opiniach społeczeństwa”, styczeń '97, wskazujące na utożsamianie narodu żydowskiego i izraelskiego.

gospodarczej i politycznej naszego kraju, zwłaszcza związane z integracją europejską. Jest wyrazem akceptacji „europejskości” na wzór zachodni, a także kształtowania się w społecznej świadomości różnych konfiguracji kulturowych i politycznych, o złożonym charakterze. Warto przy tym odnotować, że nasze uczucia wobec Izraelczyków (Żydów) w pewnym stopniu również podlegają wpływowi tego czynnika.

Nasze uczucia do innych narodów są względnie stałe. Sympatią obdarzamy najczęściej przedstawicieli rozwiniętego gospodarczo, zamożnego Zachodu. Najbardziej budzą w nas sympatię Rumuni i Cyganie. Nasz stosunek do sąsiadów jest bardzo zróżnicowany: do Czechów i Słowaków znacznie częściej jest on przyjazny niż niechętny, sympatia góruje również nad antypatią, choć w mniejszym stopniu, do Niemców i Litwinów, natomiast w stosunku do Białorusinów, Rosjan i Ukraińców przeważają uczucia negatywne. Jednak w ostatnich latach można zauważyć niewielkie, stopniowe zmniejszanie się niechęci do mniej lubianych narodowości.